

CINSTIM PE SFÂNTUL ȘTEFAN CEL MARE ? ! ? ¹

La începutul lui aprilie 1457, intra în Moldova, pe valea Siretului, Ștefan feciorul lui Bogdan, cel ucis de către Petru Aron. Avea cu el o oaste de 6000 de oameni, dați de Vlad Țepeș. Cu această oaste a reușit “ să răzbune ” moartea părintelui său și să-și ia moștenirea. În lupta de la Doljesti, pe Siret, armata lui Ștefan a învins iar Petru Aron a fost silit să ia calea pribegiei, în Polonia. Așa începe, pentru domnul Moldovei, drumul spre dobândirea lumii și a cerului.

La prima vedere, ești tentat să spui că personajul principal e unul din manualele de istorie și că nu are nimic a face cu sfințenia, cu valorile creștine. Dacă nu cunoști cât de puțin activitatea domnitorului Ștefan și nu o privești în ansamblul ei, atunci orice abordare a temei propuse va fi sortită eșecului. De aceea e bine să primim deschis astfel de realități și să conștientizăm că nu vorbim de o luptă pentru acaparare ci de o datorie de apărare a neamului, a patrimoniului spiritual, cultural și de ce nu material. Ce a urmat acestui moment din 1457 e un întreg șir de izbânzi dar și de jertfe care, împreună, lasă pentru posteritate valori inestimabile. Nu e scopul nostru de a detalia evenimentele istorice dar le vom rezuma pentru a lăsa faptele să convingă.

În secolul XIV pătrundea în Europa un popor războinic : turcii. Ei veneau din Asia și împărtășeau credința islamică. Otomanii se îndreptaseră împotriva statelor creștine, în special a Imperiului Bizantin. Moldova era sub amenințare turcă din jurul anului 1455, primul domnitor care a plătit tribut Porții fiind Petru Aron (1455-1457). La sfârșitul domniei lui, Vlad Țepeș, care era domn în Țara Românească, îl ajută pe Ștefan cel Mare să urce pe tron. Pe plan intern, Ștefan consolidează Sfatul Domnesc, din care fac parte boierii cu dregătorii, întărește cetățile de apărare (Suceava, Neamț). El acordă privilegiile negustorilor Brașoveni. Se ocupă de cele două cetăți de la sud, Chilia și Cetatea Albă, care erau stăpânite de Ungaria din anul 1448. Obiectivele lui pe plan extern erau: păstrarea independenței și integrității teritoriale a Moldovei, înlăturarea suzeranității otomane. În primii ani de domnie urmărește emanciparea față de pretențiile de suzeranitate și dominație ale Poloniei și Ungariei. Astfel el reînnoiește tratatul de vasalitate față de Polonia (Cazimir IV) în 1459. În 1465 cucerește Chilia și Cetatea Albă, în detrimentul Ungariei. Reacția regelui ungar, Matei Corvin este de a veni cu armată, dar este învins la Baia, în 1467, astfel fiind înlăturate pretențiile Ungariei de suzeranitate față de Moldova. Următorul pas în politica lui externă este ruperea plății tributului față de Poartă. Împotriva sa, este condusă o campanie turcească (Soliman Pașa). Când este atacat, Ștefan nu primește nici un ajutor din partea creștinătății (Polonia, Ungaria, Veneția), reușind totuși o victorie spectaculoasă la Vaslui, la 10 ianuarie 1475. Încheie un tratat de alianță anti-otomană cu Matei Corvin, regele Ungariei, însă este învins la Războieni de sultanul Mehmed al II-lea, în anul 1476, iar turcii nu reușesc să cucerească cetățile și se retrag la sud de Dunăre, fiind hărțuiți în retragere de Ștefan. După ce ungurii declară pace cu turcii, polonii sunt neutri, Ștefan pierde Chilia și Cetatea Albă în favoarea otomanilor. Ștefan reînnoiește tratatul de vasalitate cu Polonia, și tratatul de alianță cu ungurii, primind Ciceul și Cetatea de Baltă. Chiar dacă mai târziu încheie pace cu turcii, Moldova își păstrează autonomia. În 1497 îi înfrânge pe poloni la Codrii Cosminului. Rezistența opusă de Ștefan cel Mare a determinat Poarta ca, cel puțin în timpul lui, să prefere pacea în loc de război, asigurând Moldovei un prestigiu politic deosebit. Astfel și-a creat țara pe care el însuși o definise

¹ Subiectul încă mai stârnește discuții diverse, fapt pentru care tema abordată trebuie conturată cât mai atent spre edificarea cititorului interesat de veșnicul domnitor. Rândurile de față reprezintă doar o încercare de a răspunde celor ce încă se mai îndoiesc de meritele lui Ștefan.

ca fiind o „poartă a Creștinătății” (1475), o „cetate de apărare a Ungariei și a Poloniei” (1477), „scut și protecție din toată partea păgânească” (1503).²

Printre faptele deosebite ale lui Ștefan cel Mare se numără și una mai puțin însemnată pentru unii. El a înființat multe mănăstiri și schituri, a ridicat multe biserici, dar a întemeiat și o **episcopie**. În timpul domniei sale, după ce a rânduit pace cu Matei Corvin, regele Ungariei, pe care de altfel îl învinsese în bătălia de la Baia, acesta, în semn de respect și de prietenie, i-a dăruit lui Ștefan cel Mare o moșie în părțile Ciceului, o moșie mare cu 40 de sate, să o stăpânească. Iar Ștefan cel Mare n-a găsit că are ceva mai bun de făcut pe această moșie, pe acest pământ românesc aflat sub stăpânire străină, decât să zidească două biserici și să întemeieze o Eparhie. Așa a luat ființă, sub domnia lui, **Episcopia Vadului**, pe care a așezat-o sub jurisdicția Mitropoliei de la Suceava. A arătat prin aceasta că, înaintea lui Mihai Viteazul, a avut acea conștiință a neamului românesc de pretutindeni; el știa că românii, majoritari în Transilvania, vorbesc românește și că sunt de credință ortodoxă și a vrut să-i ajute să-și mențină această credință și conștiința de neam. N-a avut Ardealul pe cineva care să-i ducă crucea, și a dus-o poporul, și fiecare în parte, până a venit biruința. Moldovenii au fost, însă, binecuvântați de Dumnezeu c-a venit Ștefan, să le poarte crucea, să nu doarmă el pentru ca să doarmă ceilalți, să rabde el de foame în campaniile militare pentru ca să nu suferiți noi astăzi. Toată viața lui a fost plină de **credință puternică**, până și păcatele lui le-a pus în fața lui Dumnezeu cu umilință.

A avut iubire. Singura lui mare iubire, pe care nu a părăsit-o niciodată, a fost Moldova. Cele pământești au fost mai multe și trecătoare, și s-a încercat o desfigurare a imaginii domnitorului prin acest minus al vieții sale. **A fost înzestrat cu virtutea nădejdi.** Când a fost deznădăjduit, a alergat la Dumnezeu. Știm că mergea la duhovnicul său, la Daniil Sihastrul, pentru ca să primească curaj în numele lui Dumnezeu: Sub o râpă stearpă, pe un râu în spume,/Unde un sihastru a fugit de lume,/Cu vărsarea serii un strein sosi: / „Ștefan al Moldovei vine a-ți vorbi!”/„Ștefan al Moldovei? Daniel îi spune, Să aștepte-afară! sunt în rugăciune.”/ „Bunule părinte! sunt rănit și-nvins;/ Însuși a mea mumă astăzi m-a respins!/ Viu să-ți cer povață dacă nu-i mai bine / Turcilor Moldova d-astăzi să se-nchine?”. A învățat că apropierea de Dumnezeu, îndumnezeirea omului își au temelia în mărturisire, pocăință, îndreptare, comunicare, acte neapărat necesare indiferent de statutul lumesc.

A fost înzestrat cu smerenie. Când era biruitor într-o bătălie, Îi mulțumea lui Dumnezeu cu recunoștință, iar când se întâmpla, rareori, să fie înfrânt, o spunea deschis: asta a fost pentru păcatele mele. Nu se poate o smerenie mai mare, ca el, voievodul, să-și ia asupra lui responsabilitatea păcatelor supușilor săi.

A avut demnitate. Vitejia este a eroului, demnitatea este a omului. Nu a îngenunchiat și nu și-a părăsit demnitatea nici atunci când alții au vrut să-l umilească. Demnitatea lui era demnitatea țării pe care o păstorea. Ce însemnează un om demn? Un om care impune respect, dar nu prin ordin, ci prin consens. Un om care prin toată purtarea lui, prin toată statura lui morală este respectat, pentru că cei care-l respectă simt nevoia să-l respecte, nu pentru că ar fi avut un ordin.

Înarmat cu platoșa credinței în Dumnezeu, cu cea a postului și rugăciunii și cu multe fapte ale dragostei creștine închinată Bisericii și poporului său; a zidit un foarte mare număr de biserici și mănăstiri, înzestrându-le cu cele necesare sfintelor slujbe. “Sub stăpânirea lui Ștefan stilurile arhitectonice, bizantin și gotic, se adaptează uimitor la necesități organice și la matca locală; sinteza lor nouă e în stare, prin simplitatea soluțiilor ei să comunice oricui regretul că au fost prematur întrerupte. Câte posibilități nu s-au stins deodată cu domnia lui Ștefan, sub care

² www.stefancelmare.ro

răsăritul și apusul se întâlnesc într-o alvie atât de prielnică unei noi viziuni arhitectonice și metafizice. Însăși natura românească era pe drumul de a deveni, datorită bisericilor și mănăstirilor, care se integrează așa de grațios și de bărbătesc în ea, o „natură-biserică”, de mare aspect pitoresc și solar-sofianic.”³

Ca un purtător de biruință a luptat cu prețul vieții pentru apărarea hotarelor țării și a credinței strămoșești fiind un adevărat apărător al creștinătății. Să nu uităm că trecerea la cele veșnice, în anul 1504 a fost datorată și unei răni din tinerețe. A miluit pe săraci și a răsplătit pe luptătorii oșteni, a arătat îndurare și pe cei greșiți i-a îndreptat. Ștefan a înțeles că a governa, la vremea aceea, însemna, mai cu seamă, că principele trebuie să fie văzut de supușii săi. A străbătut țara cu toată curtea sa, făcând judecățile nu numai în cetatea de scaun de la Suceava, ci și în celelalte curți domnești. În toate bisericile sale, ridicate pentru folosința acestor curți din orașe (ca la Dorohoi, Hârlău, Iași, Piatra Neamț ori Vaslui) sau pentru a sluji unor așezăminte monahale, el și familia sa puteau fi văzuți de oricine, în somptuoasele tablouri votive. Prezența lui, uneori săptămâni în șir, în alte orașe decât cetatea de scaun însemna, totodată, și apariția la slujbele religioase din acele biserici domnești, participarea la hramuri și la tot felul de alte ceremonii. Domnul se înfățișa supușilor săi aieva (nu numai prin chipurile încremenite din tablourile votive), în toată strălucirea, cu sftncii și dregătorii curții, cu ostașii lui credincioși, cu suita de cărturari care scriau actele și scrisorile. Cu greu ne putem imagina, azi, aceste realități, care abia se întrezăresc din paginile cronicilor, însă această politică a fost aceea care i-a asigurat câștigarea oamenilor, în epocă, și supraviețuirea în sufletele urmașilor. Însă ceea ce răzbate din toate acestea este credința nestrămutată și necondiționată a celui care, în inscripțiile săpate în piatră, gravate în argint sau scrise pe pergament își spune **Binecinstitorul și de Hristos iubitorul domn**.

Acesta este modelul bărbatului de stat pe care ni-l prezintă nouă Ștefan cel Mare astăzi, model de urmat de fiecare conducător și care cere să ai credință în Dumnezeu, adică credință că deasupra ta există o instanță care te judecă și îți cumpănește faptele; credință că nu este la discreția ta să faci tot ce vrei și că este o cumpănă deasupra ta care te transcende și de care trebuie să ascuți. Fără această conștiință poți fi un dictator, dar nu un conducător de stat.

Și dacă vrei să cuprinzi dintr-o privire activitatea lui pentru bunul mers al plaiurilor moldave cât și trăirea sa în spiritul ortodox, e de ajuns să te lași învăluit de atmosfera extraordinară în care te învâluie “Doina” lui Mihai Eminescu: Ștefane, Măria ta, /Tu la Putna nu mai sta, /Las' arhimandritului, /Toată grija schitului, Lasă grija sfinților, /În sama părinților,/Clopotele să le tragă, /Ziua-ntreagă, noaptea-ntreagă,/ Doar s-a-ndura Dumnezeu, /Ca să-ți mântui neamul tău...⁴

Atunci când ai atât de multe argumente, cum să rămâi indiferent la alegerea bisericii de a canoniza un astfel de om?? De aceea, în 20 iunie 1992, s-a întocmit Tomos – ul patriarhal și sinodal de canonizare în care se precizează, că până la sfârșitul veacurilor, Voievodul Ștefan cel Mare al Moldovei să fie pomenit laolaltă cu Sfinții Bisericii, cinstindu-se cu slujbe și cântări de laudă în ziua de 2 iulie, fiind înscris în sinaxar, cărțile de cult și calendarul Bisericii noastre cu numele „**DREPTCREDINCIOSUL VOIEVOD ȘTEFAN CEL MARE ȘI SFÂNT**”.

De cele mai multe ori, răutatea și indiferența ne aruncă spre partea păcătoasă a vieții unui om. DAR să nu uităm că nici o persoană nu este sfântă din naștere decât numai Bunul Dumnezeu. Sfințenia se dobândește și se oferă ca un premiu divin. Nimeni nu e sfânt dacă se declară astfel în timpul vieții. Istoria nu vorbește de Ștefan cel Mare ca fiind Sfânt, decât după sute de ani de recunoaștere și de vuiet al faptelor sale în toată lumea.

³ Lucian Blaga /Trilogia culturii. Spațiul Mioritic, www.stefancelmare.ro

⁴ “Doina”, Mihai Eminescu

Poate ați observat că am ezitat să folosesc deseori expresia „ Ștefan cel Mare și Sfânt ” tocmai pentru a lăsa evenimentele și faptele să vorbească și să alcătuiască imaginea sfântului.

Așadar, să nu catalogăm o persoană la prima vedere sau citire, nici măcar atunci când trăiești zi de zi lângă ea, dar mai ales când te afli la sute de ani distanță. Nu cred că erau interesați cronicarii să se aplece prea mult asupra stării de pocăință a domnitorului însă au făcut-o involuntar atunci când au dat detalii despre bisericile și mănăstirile construite, în chip de mulțumire și slavă aduse Bunului Dumnezeu. Rugăciunea de mulțumire e tot o stare de pocăință care te apropie de divinitate și te smerește, pentru că atunci când faci o astfel de rugăciune, recunoști cel mai mult neputința umană și ajutorul ceresc. Așa a câștigat domnul Ștefan cerul, pocăindu-se pentru păcatele lumești prin mulțumire și jertfă continuă.

Pomenirea sa, în fiecare an, e o retrăire a vieții sale, plină de sacrificiul și dragostea fiecărui oștean în parte, mai ales că e pregătită de Duminica Tuturor Sfinților, de Duminica Sfinților români și de alte sărbători închinare sfinților noștri, pururea vrednici de pomenire.

Iar noi, trăitori cu trupul pe aceste meleaguri încărcate de istorie, dar depărtați cu sufletul și simțirea de ceea ce s-a întâmplat odată aproape de noi, la Doljești, Borzești, Roman, Neamț Rădăuți, ..., rămânem doar spectatori ai unei piese complexe în care nici măcar nu îndrăznim să mai jucăm vreun rol, pentru că am fi prea mici în fața lui Ștefan cel scund dar Mare și Sfânt.